

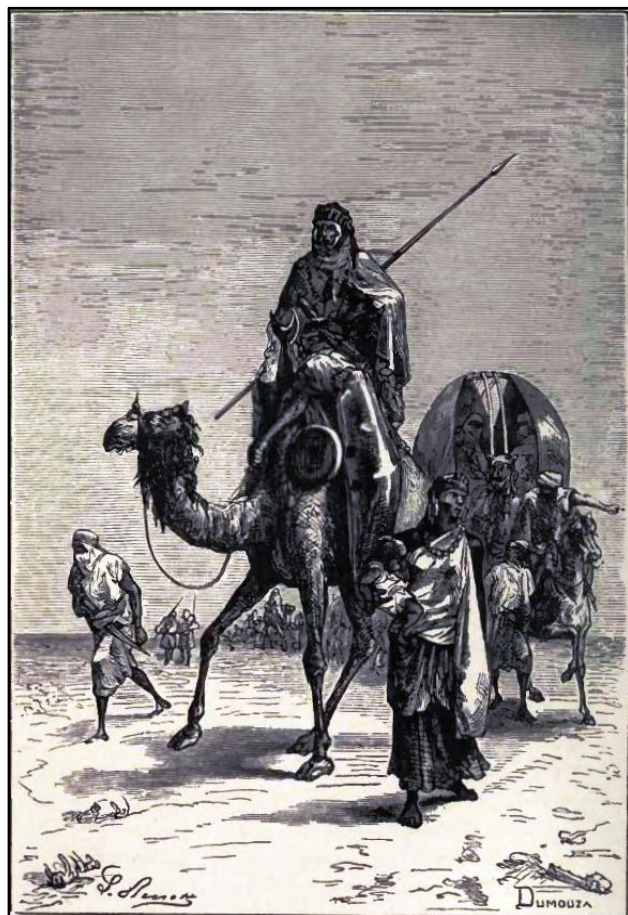
1. Počiatky záujmu o Blízky Východ

1.1. Pútnici

Počiatky záujmu o archeologické pamiatky Blízkeho Východu siahajú do obdobia vrcholného stredoveku, kedy sa sem na svojich cestách dostávali židovskí a kresťanskí pútnici. Tí nám v pútnických denníkoch a správach zanechali opisy Svätej zeme a Mezopotámie, kde sa ako prvé do centra ich pozornosti dostali mestá **Babylon a Ninive**.

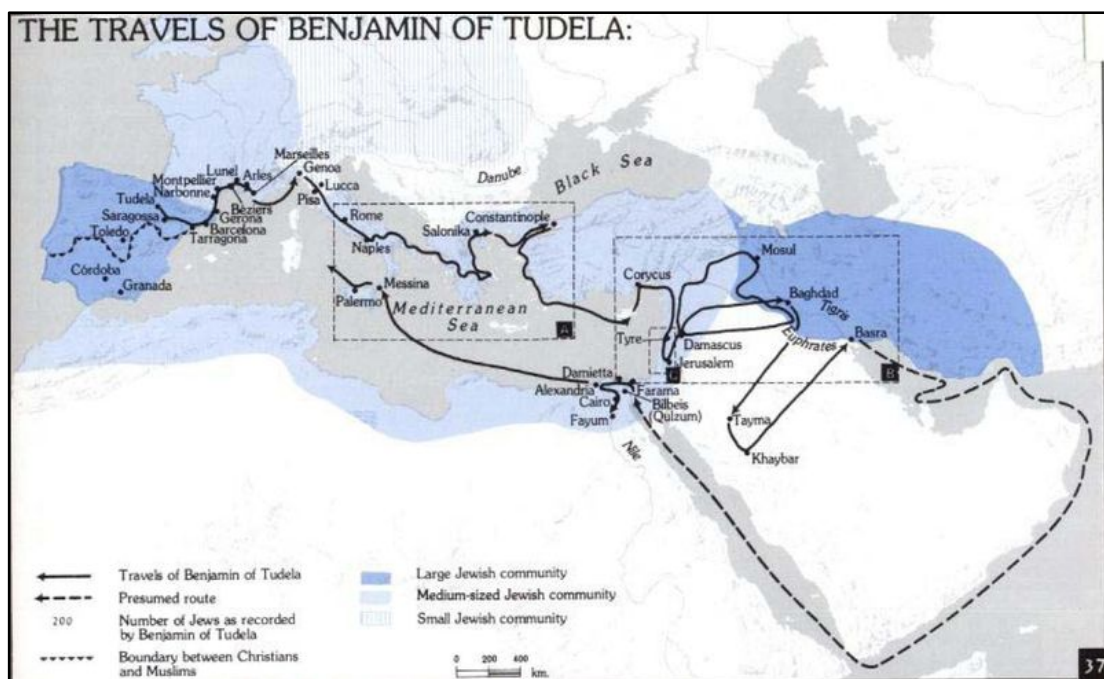
Už v dvanástom storočí podnikol španielsky žid **Benjamín z Tudelly** okružnú cestu po Stredomorí, ktorá ho zaviedla i ďalej do Palestíny, Egypta, Tunisu a Maroka. Zanechal nám memoáre, podľa ktorých navštívil okrem iného Sýriu, Libanon, Izrael a severnú Mezopotámiu. Z Bagdadu potom odišiel do Perzie, kde sa otočil a cez arabský polostrov sa dostal do Egypta a Severnej Afriky. Jeho kniha opisuje krajiny, ktoré navštívil (dokopy viac než 300 miest- jedným z nich bolo aj spomínané Ninive), s dôrazom na židovské komunity, ich zvyky a životný štýl.

Ďalším židovským cestovateľom bol **Pettachja z Regensburgu**, ktorý sa na svoju cestu vydal z Prahy a do Mezopotámie sa dostal cez Kaukaz. Počas tejto výpravy navštívil Ninive a Babylon.

Benjamín z Tudelly

Cesty Benjamína z Tudelly

1.3. Misionáři

Ďalšími „prieskumníkmi“ mezopotámských zrúcanín (ktoré boli po invázii Mongolov v závere 14. storočia vo veľmi poľutovaniahodnom stave) sa stali apoštolskí administrátori, ktorí na Blízky Východ prišli z poverenia pápeža. **Apoštolská administratúra** je definovaná v kanonickom práve rímskokatolíckej cirkvi takto: „Apoštolská administratúra je určitá časť božieho ľudu, ktorú zo zvláštnych a závažných dôvodov pápež nezriadil ako diecézu, ale bola zverená do pastierskej starostlivosti apoštolskému administrátorovi, ktorý ju riadi menom pápeža.“

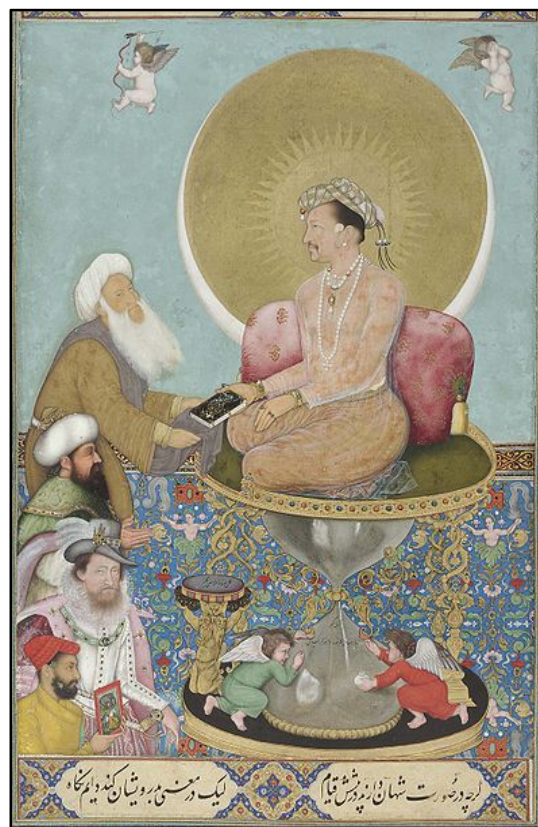
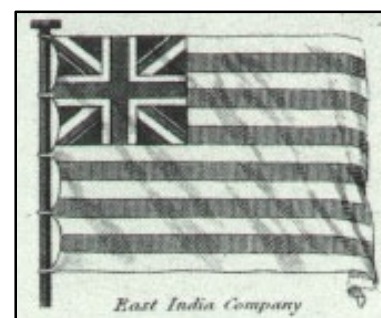
Na konci osemnásteho storočia bol takýmto administrátorom **Joseph de Beauchamp**, ktorý v Mezopotámii strávil vo svojom úrade tri roky. Joseph je prvým autorom obširnejšieho popisu babylonských zrúcanín, priviezol tiež do Európy ďalšie ukážky klinového písma.

2. Počiatky britského bádania na Blízkom východe Britská Východoindická spoločnosť (East India Trading Company)-

Táto obchodná spoločnosť bola prvou inštitúciou, ktorá umožnila bádanie na Blízkom Východe.

Britská Východoindická spoločnosť bola založená ako protiklad svojej holandskej obdoby roku 1600 kráľovnou Alžbetou I. s prvotným záujmom v oblasti obchodu s bavlnou, hodváhom, čajom, opiom, atď. Jej obrovský úspech bol postavený na dvoch predpokladoch- prvým z nich boli vzťahy s indickou vládnuou dynastiou **Veľkých Mughalov**, ktorí obchod s Anglickom podporovali (spolupráca začala za vlády **Nur-ud-dina Salima Jahangira**). Tým druhým bol vznik personálnej únie medzi Španielskom a Portugalskom, ktorý znamenal definitívny odchod všetkých židov z Pyrenejského polostrova. Mnoho z týchto nadaných obchodníkov a znalcov odišlo do Anglicka, kde našli svoje uplatnenie vo sférach obchodu a v radoch Východoindickej spoločnosti. Anglicko teda bolo prosperujúcim obchodným impériom.

Lode Východoindickej spoločnosti pri ceste do Indie museli oboplávať Afriku, to však bola ale hotová Odysea- dlhá, namáhavá a hlavne nákladná plavba si vyžadovala niekoľko zastávok, počas ktorých sa museli opraviť poškodené lode a doplniť zásoby. Bolo preto nutné vybudovať cestovné stanice, ktoré slúžili práve k tomuto účelu. Okrem južnej Afriky sa dôležitými stali prístavy Bombaj a Kalkata, ale takisto **Basra**, ktorá bola predovýchodným prístavným mestom. Keďže poloha Basry bola veľmi výhodná, Briti tam založili enklávu a zriadili tu svoju agentúru. Roku 1802 tiež vznikla rezidentúra VI spoločnosti v Bagdade. Jej prvým rezidentom sa stal **Claudius James Rich**.

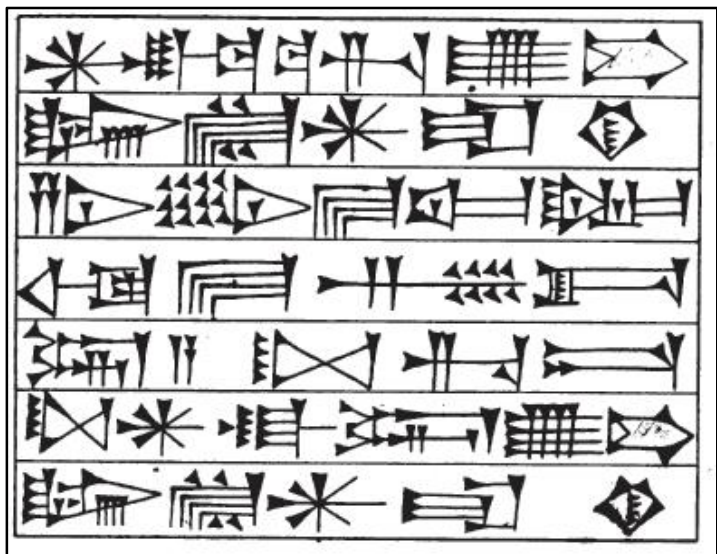
Cisár Jahangir

2.1. Claudius James Rich- otec predovýchodného bádania

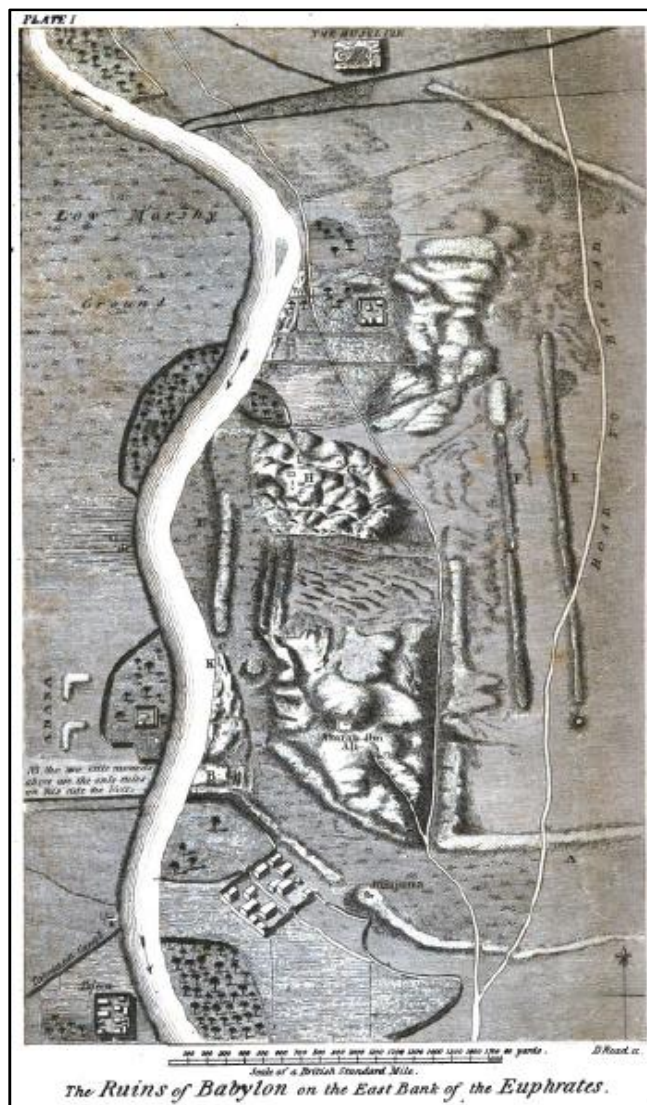
Keďže Claudius James sa narodil roku 1787 ako nemanželský syn, jeho rodina ho potrebovala „ukryť“ pred vtedajšou prísnu spoločnosťou. Bol teda poslaný na výchovu do **Bristolu**, kde už vo veľmi mladom veku prejavil obrovský jazykový talent. Ako chlapec vedel hovoriť po latinsky, grécky, hebrejsky, arabsky, perzsky a turecky- ako jedenásťročný údajne ovládal viac než desať jazykov (živých i mŕtvych). Vo veku sedemnástich rokov sa Claudius James rozhodol stať **kadetom britskej východoindickej spoločnosti**, ktorá ho vyslala do Káhiry, aby sa tu stal sekretárom pána Locka, miestneho britského rezidenta. Než sa však do Egypta dostal (istý čas napríklad strávil na Malte štúdiom taliančiny a hudby), káhirský rezident sa stihol rozlúčiť so životom. Claudius teda pokračoval vo svojich orientálnych štúdiách v Smyrne a Konštantínopole. Neskôr sa do Egypta vrátil ako asistent nového konzula.

Tu mal príležitosť zdokonaľiť svoju arabčinu a rozličné iné schopnosti. V septembri roku 1807 odchádza Rich do Bombaja, kde sa stáva hosťom **Sira Jamesa Mackintoshu**. O rok neskôr si za manželku berie **Mary Mackintoshovú**- dcéru svojho hostiteľa. Vo veku dvadsiatich troch rokoch je potom menovaný do funkcie rezidenta Východoindickej spoločnosti a britského konzula v irackom **Bagdade**. James sa sťahuje s manželkou Mary do prepychového paláca, kde už tento „ľavoboček“ nikdy nebude mať núdzu o peniaze.

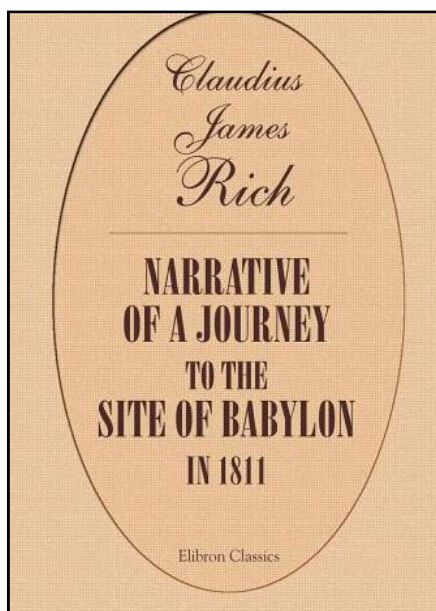
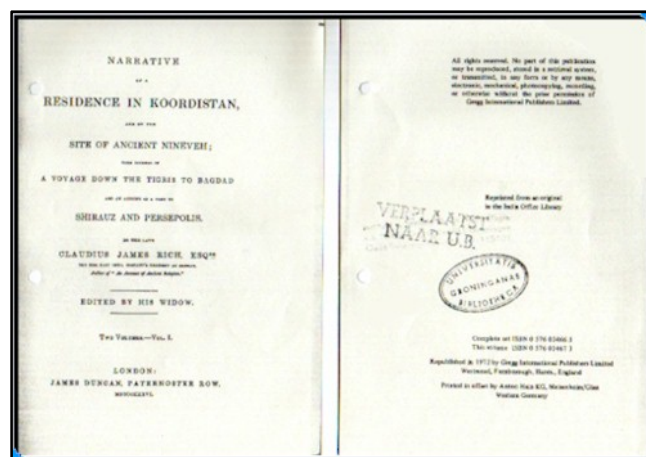
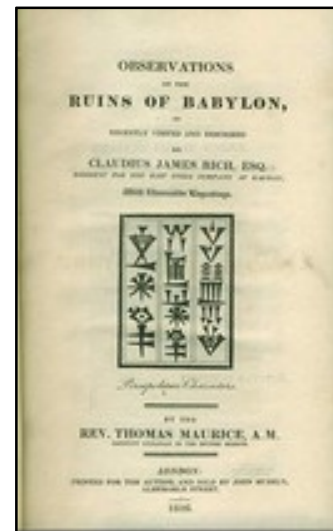
Klinový text z diela C.J.Richa

Ruiny Babylonu na brehu rieky Eufkrat

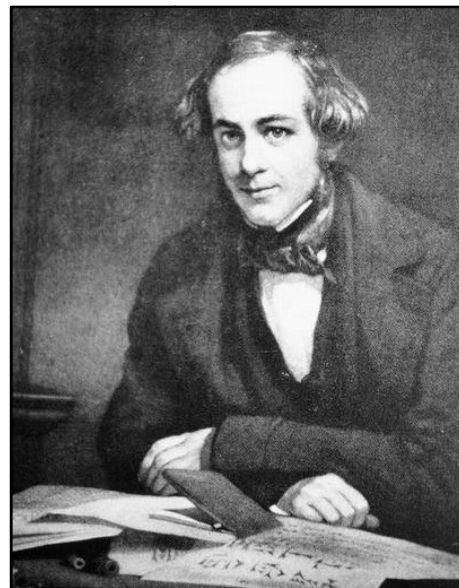
V Bagdade mal Claudius James dostatok času a prostriedkov na to, aby sa venoval svojim záujmom- okrem obrovskej knižnice začal navštevovať babylonské zrúcaniny, ktoré podrobne zmeral (vyhotovil ich prvý topografický plán) a prehľadal. Roku 1812 vydáva knihu **Memoir on the Ruins of Babylon**, v ktorej zhromaždil informácie o Babylone z rôznych zdrojov, a tiež topografické údaje. Šlo teda o **prvý povrchový prieskum Babylonu**. Richovo dielo a veľmi presné reprodukcie klinopisných nápisov vzbudili v spoločnosti tak veľký záujem, že dielo vydal ešte dva razy, samozrejme upravené a spresnené. Babylon prestal existovať iba v rovine akéhosi literárneho mýtu, a zrodil sa ako skutočná, existujúca pamiatka.

Keďže ale nič na tomto svete nemôže byť dokonalé, aj v takmer rozprávkovom životnom príbehu Claudia Jamesa Richa sa muselo vyskytnúť niečo, čo by šťastie a bohatstvo vyvážilo na druhej strane váh. Šlo o Claudiovo krehké zdravie, ktoré sa od roku 1813 ustavične zhoršovalo. Claudius s manželkou sa museli presťahovať do Konštantinopolu, neskôr tiež podnikli liečebnú cestu do Európy. Po návrate Claudius ešte naposledy navštívil Babylon, roku 1820 precestoval Kurdistan a vydal dielo **Narrative of a Residence in Koordistan and on the Site of Ancient Nineveh**. Jeho život sa však nezadržateľne blížil k svojmu koncu, ktorý ho zastihol v meste **Shiráz**, kde Claudius pomáhal chorým počas epidémie cholery. Tomuto ochoreniu podľahol piateho okóbra 1820 ako 33ročný. Vdova Mary Richová neskôr jeho rozsiahlu zbierku artefaktov predala **Britskému múzeu**.

2.2. Henry Creswicke Rawlinson (1810-1895)- zrod asyrológie, rozlúštenie klinopisu

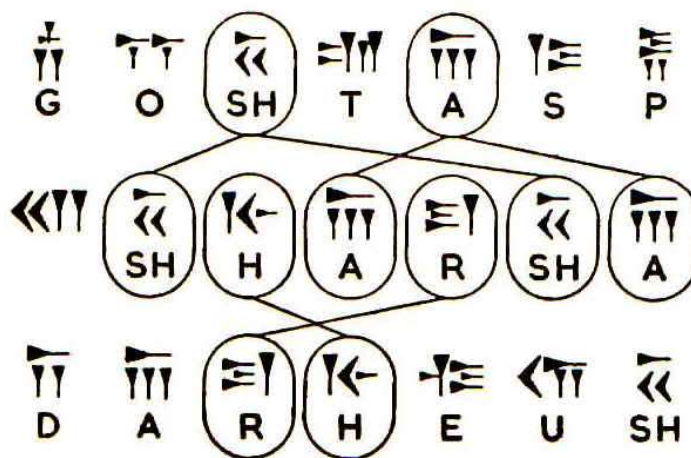
Rovnako ako predchádzajúca osobnosť, aj Henry Rawlinson začína svoju kariéru ako kadet Východoindickej spoločnosti. Henry bol odvelený do Indie, cestou kam v ňom jeho spolucestujúci svojim rozprávaním vzbudil prvý záujem o Orient. Život v Indii bol k Rawlinsonovi láskavý- bol kavaleristom, pohľadným dôstojníkom, ktorý nemal núdzu o pozornosť dám, ktorú si všemožne vychutnával. Roku 1833 bol ale prevelený do Iránu ako vojenský inštruktor iránskej armády, tu si na lokalite **Behistun (Bísútún)** všimol klinopisný nápis **kráľa Dareia I.** pozostávajúci z oznamu o podrobení deviatich kráľov v troch jazykoch- **staroperzskom, elámskom a babilonskom.** Rawlinson sa rozhodol spraviť si kópiu tohto nevšedného nápisu vytesaného v skalnom útese, na ktorý sa najprv musel vyšplhať, a potom postupne zlaňovať nižšie, aby sa k nemu dostal. Tento nebezpečný úkon hravo zvládol a získal tak súbor materiálu, s ktorým potom ďalej pracoval v Bagdade. Ako prvý sa mu podarilo rozlúštiť mená, dokázal teda rozlíšiť niekoľko znakov, a neskôr sa mu podarilo rozšifrovať celý staroperzský nápis. Babilónska pasáž už predstavovala ťažší oriešok- k jej rozlúšteniu využil slovníky nájdené Austenom H. Layardom. S elámskou časťou si Henry neporadil vôbec, ale napriek tomu takto položil základy asyrológie a klinopisného bádania. Na tomto mieste by sa ešte patrilo poznamenať, že Rawlinson v skutočnosti nebol prvým, komu sa podarilo behistunský nápis prečítať. Predbehol ho roku 1802 nemecký epigrafik **Georg Friedrich Grotefend**, na ktorého ale svet už takmer zabudol, keďže göttingenský akademici mu jednoducho odmietli uveriť.

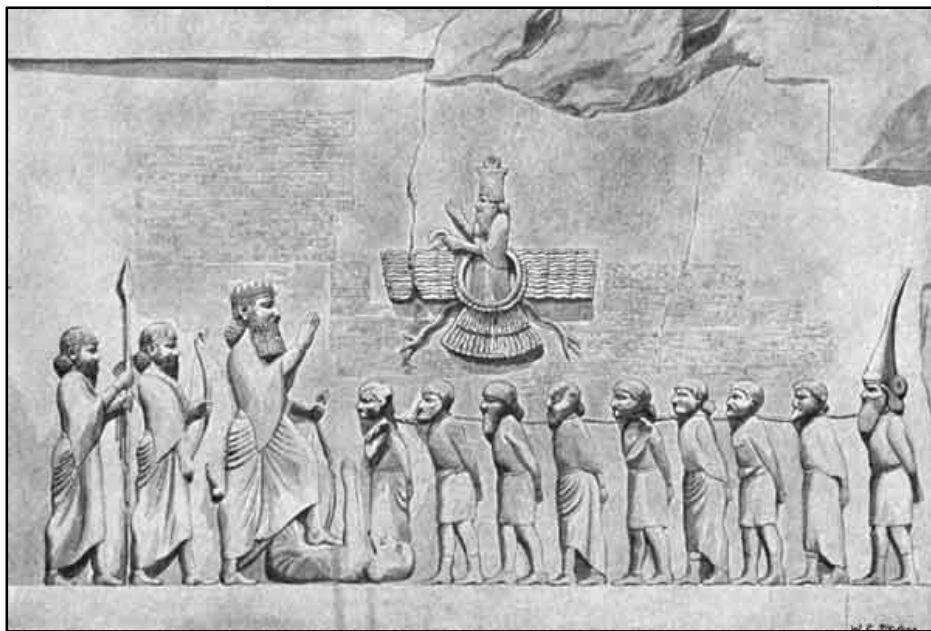
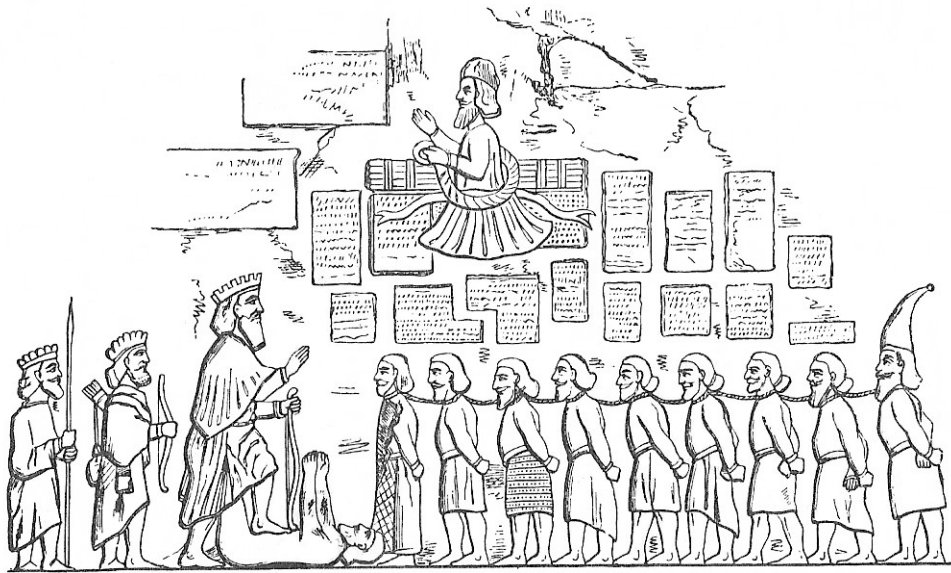
H.C. Rawlinson

G.F. Grotefend

Behistunský nápis

2.3. Austen Henry Layard (1817-1894)

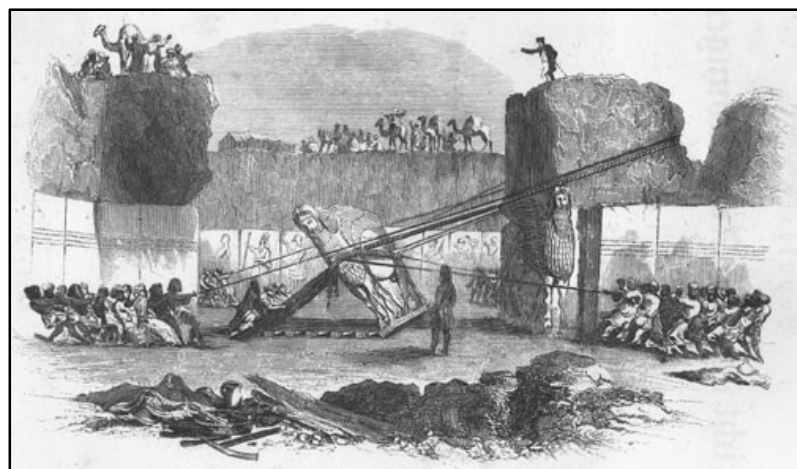
Dobrodruh narozený v britskej rodine žijúcej v Paríži. Austen síce spočiatku študoval v Londýne práva, keďže ho ale toto štúdium vnútorne nenapíňalo (a vyslovene ho nebavilo), prijal roku 1839 ponuku miesta na Cejlóne, kam sa rozhodol dôjsť z Británie... pešo. Napriek tomu, nakoľko bláznivý a nebezpečný

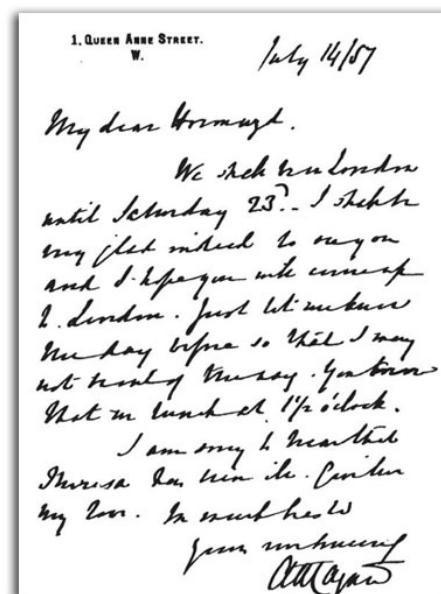
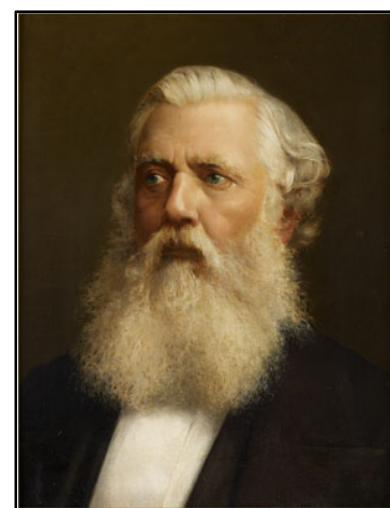
bol tento nápad, mladý Layard sa dostal až do Mosulu, kde stretol istého **Paula Emila Bottu** (o ktorom sa ešte čo-to dozvieme vrámci francúzskych výskumov na prednom východe), ktorý v ňom vzbudil taký záujem o miestne pamiatky, že sa Layard spontánne rozhodol ostať v Iráne. Tu žil nejaký čas **nomádsnym životom**, kvôli nepokojom bol ale odvolaný do Istanbulu, kde bol zamestnaný na britskej ambasáde. Roku 1845 sa rozhodol zahájiť vlastný výskum v **Ninive**, kde kopal počas dvoch sezón.

Nanešťastie ho však zaujímali iba **reliéfy** (ktoré dopravil do Británie), na ktoré sa pri kopaní výlučne zameriaval, mnoho iných artefaktov (okrem iného tiež klinopisné tabuľky) teda bolo nenávratne zničených. Jeho publikácia o Ninive ale vzbudila o Asýriu veľký záujem, Layard teda kopal ďalej - v Aššure a na niekoľkých teloch v južnej Mezopotámii (kde ale spôsobil viac škôd ako úžitku, keďže nedokázal rozoznávať ani steny z nepálených tehál. Nenašiel tu ani žiadne poriadne reliéfy, a preto tieto lokality čoskoro bez ďalšieho záujmu opustil).

Layard sa napokon vrátil do Británie, a stal sa súčasťou politického života ako diplomat a veľvyslanec. Na staré kolená sa potom odsťahoval do Benátok, kde sa venoval zbierkam umenia.

„Layardova Asýria“

Layardov list Rassamovi